

dr hab. prof.ucz.Mieczysław Dudek
Collegium Humanum w Warszawie

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Alicji Łysakowskiej, pt: *Efekty usamodzielniania młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie umieszczonej w rodzinie zastępczej*, napisanej pod kierunkiem promotora prof. ucz. dr hab. Hanny Żuraw, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, s.336.

Znaczenie podjętego tematu pracy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Sylwii Alicji Łysakowskiej, pt: *Efekty usamodzielniania młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie umieszczonej w rodzinie zastępczej*, napisanej pod kierunkiem promotora prof. ucz. dr hab. Hanny Żuraw, podejmuje bardzo interesujący - z perspektywy przebiegu i efektów rewalidacji w warunkach rodziny zastępczej- problem badawczy. Zamyśl badawczy Doktorantki jest dosyć odważny, oryginalny, istotny dla rozważań i dyskusji nad skutecznością rewalidacji osób z niepełnosprawnością intelektualną w wymiarze ich usamodzielniania. Autorce chodziło szczególnie o ustalenie preferencji w zakresie opiekuna usamodzielniania, kontynuowania edukacji, wizji mieszkalnictwa i zatrudnienia. Należy zauważyć, że problemy podjęte przez Autorkę należą do kręgu tych, które są nie tylko przedmiotem zainteresowań oraz troski różnych środowisk naukowych i społecznych, ale jednocześnie budzą szereg różnych emocji i dyskusji. Autorka słusznie wskazuje na rozdźwięk między ofertą programu usamodzielniania a kompetencjami osób z niepełnosprawnością intelektualną. Zgodnie z Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, każda placówka czy opiekun zastępczy musi spisać plan usamodzielniania, w którym ma przedstawić swoje zamierzenia związane z miejscem pobytu (mieszkalnictwem), kontynuacją nauki, kandydatem na dalszego opiekuna usamodzielniania, przed 17 -tymi urodzinami podopiecznego i planowanymi kursami. Ustawodawca w swojej ofercie (a w konsekwencji również organizator pieczy zastępczej) nie dopuszcza różnic w zakresie procedur dla młodzieży w normie intelektualnej i niepełnosprawnej intelektualnie. Ustawodawca niejako zakłada, że młodzież niepełnosprawna intelektualnie musi sprostać ofercie i jej oczekiwaniom. Rozdźwięk między założeniami Ustawodawcy a właściwościami młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w kontekście jej gotowości do usamodzielniania stanowi podstawową przyczynę wielu niepowodzeń, dramatów związanych z losem osób niepełnosprawnych intelektualnie. Obszar ten stanowi wciąż bolesną i bliżej nie zbadaną rzeczywistość.

dr hab. prof.ucz.Mieczysław Dudek
Collegium Humanum w Warszawie

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Alicji Łysakowskiej, pt: *Efekty usamodzielniania młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie umieszczonej w rodzinie zastępczej*, napisanej pod kierunkiem promotora prof. ucz. dr hab. Hanny Żuraw, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, s.336.

Znaczenie podjętego tematu pracy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Sylwii Alicji Łysakowskiej, pt: *Efekty usamodzielniania młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie umieszczonej w rodzinie zastępczej*, napisanej pod kierunkiem promotora prof. ucz. dr hab. Hanny Żuraw, podejmuje bardzo interesujący - z perspektywy przebiegu i efektów rewalidacji w warunkach rodziny zastępczej- problem badawczy. Zamysł badawczy Doktorantki jest dosyć odważny, oryginalny, istotny dla rozważań i dyskusji nad skutecznością rewalidacji osób z niepełnosprawnością intelektualną w wymiarze ich usamodzielniania. Autorce chodziło szczególnie o ustalenie preferencji w zakresie opiekuna usamodzielniania, kontynuowania edukacji, wizji mieszkalnictwa i zatrudnienia. Należy zauważyć, że problemy podjęte przez Autorkę należą do kręgu tych, które są nie tylko przedmiotem zainteresowań oraz troski różnych środowisk naukowych i społecznych, ale jednocześnie budzą szereg różnych emocji i dyskusji. Autorka słusznie wskazuje na rozdźwięk między ofertą programu usamodzielniania a kompetencjami osób z niepełnosprawnością intelektualną. Zgodnie z Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, każda placówka czy opiekun zastępczy musi spisać plan usamodzielniania, w którym ma przedstawić swoje zamierzenia związane z miejscem pobytu (mieszkalnictwem), kontynuacją nauki, kandydatem na dalszego opiekuna usamodzielniania, przed 17 -tymi urodzinami podopiecznego i planowanymi kursami. Ustawodawca w swojej ofercie (a w konsekwencji również organizator pieczy zastępczej) nie dopuszcza różnic w zakresie procedur dla młodzieży w normie intelektualnej i niepełnosprawnej intelektualnie. Ustawodawca niejako zakłada, że młodzież niepełnosprawna intelektualnie musi sprostać ofercie i jej oczekiwaniom. Rozdźwięk między założeniami Ustawodawcy a właściwościami młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w kontekście jej gotowości do usamodzielniania stanowi podstawową przyczynę wielu niepowodzeń, dramatów związanych z losem osób niepełnosprawnych intelektualnie. Obszar ten stanowi wciąż bolesną i bliżej nie zbadaną rzeczywistość.

Waga problemu rośnie gdy uświadomimy sobie, że wciąż brakuje wyników badań, które by w sposób pełny, wszechstronny przekonywały, opisywały i wyjaśniały związek procesu usamodzielniania a rodziną zastępczą. Wprawdzie Maria Kolankiewicz (2018) prowadziła wcześniej takie badania na terenie Szczecina ale dotyczyły one młodzieży w normie intelektualnej. Inna badaczka B. Cytowska (2012) analizowała rozpoczęcie dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną w usamodzielnianiu się. H. Żuraw (2013) zauważa wpływ rodziny właściwie stymulującej młodego człowieka z niepełnosprawnością intelektualną na ich właściwy proces usamodzielniania. B. Gumienny (2010) natomiast koncentruje się na kompetencjach społecznych wychowanków domów dziecka z niepełnosprawnością intelektualną.

Problematyka skuteczności w przygotowaniu do usamodzielniania osób niepełnosprawnych intelektualnie w rodzinach zastępczych należy do kluczowych zagadnień praktyki pedagogicznej jak i poszukiwań teoretycznych. W wyjaśnianiu uwarunkowań zwykle wymienia się czynniki osobowościowe, społeczne, środowiskowe i związane z organizacją (tak zwane pedagogiczne). Wśród czynników organizacyjnych szczególnie ważne miejsce zajmuje przygotowanie adekwatnych procedur prawnych uwzględniających indywidualne możliwości wychowanka (opóźnienie tych procedur o co najmniej dwa lata).

Wybór problematyki badawczej przez Autorkę świadczy o Jej wysokiej dojrzałości badawczej. Wyjaśnienie związku pomiędzy rodziną zastępczą a osiągnięciami w zakresie przygotowania do usamodzielniania stanowi jeden z kluczowych problemów skuteczności wychowawczej, edukacyjnej i rewalidacyjnej osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Ocena merytoryczna pracy

Praca stanowi ciekawe studium teoretyczno-empiryczne dotyczące istotności rodziny zastępczej w opiece i procesie usamodzielniania młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie i ich poczucia samodzielności, oraz podejmowanych decyzji życiowych. Rodzina zastępcza stanowi ważny element wsparcia dzieci z rodzin trudnych. To w rodzinach zastępczych dzieci dopiero uczą się budowania właściwych relacji międzyludzkich, utrzymywania należytych więzi (choć i te obciążone bywają różnymi deficytami rozwojowymi).

Ogólnie rzecz ujmując rozprawa składa się z dwóch części: teoretycznej i empirycznej. W skład część teoretycznej wchodzi dwa rozdziały. Kolejno dotyczą one: charakterystyki rozwoju i funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

intelektualnie w stopniu lekkim i umiarkowanym. Autorka przedstawia różne grupy przyczyn niepełnosprawności, następnie normalizująco-włączający model egzystencji i autonomii tych osób oraz najważniejsze założenia działań rewalidacyjnych. Rozdział ten kończy analiza reprezentatywnego dla tej problematyki piśmiennictwa naukowego.

Rozdział drugi zawiera analizę podstawowych pojęć i typów pieczy zastępczej w kontekście historii i jej ewolucji. Opisano zasady kwalifikacji kandydatów na opiekunów zastępczych. Kolejnym problemem podjętym w tym rozdziale była kwestia rodziny prawidłowo funkcjonującej, tj. jej roli, oraz rodziny dysfunkcyjnej (przyczyny, skutki dysfunkcyjności oraz jej wpływ na dziecko). Doktorantka w sposób właściwy wyczerpujący dokonała analizy literatury dotyczącej omawianej problematyki.

Podjęcie problemu usamodzielnia osób niepełnosprawnych intelektualnie jest o tyle ważne, że jak dotąd nie doczekał się wystarczającej eksploracji badawczej. Uogólniając, pragnę podkreślić, że część teoretyczna pracy stanowi ciekawe i wyczerpujące studium dotyczące problematyki usamodzielniania młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie w stopniu lekkim i umiarkowanym i jej wpływu na dalsze losy.

Część empiryczna dysertacji nie budzi poważniejszych zastrzeżeń. W pracy poprawnie zastosowano aparat pojęciowy typowy dla nauk społecznych. Pracę napisano językiem bardzo komunikatywnym i w ogólnym odbiorze przyjaznym dla czytelnika. Sposób prezentacji wyników badań i ich interpretacja nie budzi zastrzeżeń. Zamieszczone tabele i wykresy są bardzo czytelne i zrozumiałe dla czytelnika.

Recenzowana praca zawiera adekwatny zakres teoretycznej refleksji oraz źródło wyników empirycznych badań stanowiących egzemplifikację stanu rzeczy na terenie województwa mazowieckiego. Uzyskano obraz stanu procesu usamodzielniania młodzieży niepełnosprawnej i intelektualnie oraz ich zdrowych rówieśników. Pozwala to na głębsze zrozumienie zależności badanych czynników w odniesieniu do tej grupy wychowanków.

Ocena metodologiczna

Rozdział metodologiczny zbudowany prawidłowo, zgodnie z zasadami badań pedagogicznych. Bogactwo wiedzy zgromadzonej w części teoretycznej w naturalny sposób ukierunkowało pytania badawcze - odpowiadają one przyjętemu celowi oraz zadaniom badawczym. Określony został główny cel oraz pytania i hipotezy badawcze. Przedstawiono zastosowane w pracy metody, techniki i narzędzia badawcze oraz scharakteryzowano miejsce

i badaną populację. Problem główny pracy i pytania szczegółowe sformułowane są prawidłowo.

Celem pracy jest rozpoznanie oczekiwań młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym przebywających w rodzinnych formach opieki zastępczej będących przed i w trakcie procesu usamodzielniania wobec przyszłości zawodowej, edukacyjnej, mieszkaniowej i osobistej. Badania przeprowadzono na populacji 36 uczniów niepełnosprawnych intelektualnie (odpowiednio 32 niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim i 4 osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym) na terenie województwa mazowieckiego. Grupę kontrolną stanowiły 42 osoby pełnosprawne intelektualnie w rodzinach zastępczych.

Badania miały charakter ilościowo-jakościowy. Współcześnie, badania ilościowo-jakościowe traktuje się jako komplementarne i szczególnie pożądane w doniesieniu do sytuacji rozwojowej i życiowej osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Analiza ilościowa została przeprowadzona wśród uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno Wychowawczego i ich rówieśników z normą intelektualną przebywających w zastępczych formach opieki, (zarówno w pieczy spokrewnionej, niespokrewnionej, niespokrewnionej zawodowej i rodzinnych domach dziecka).

Studia przypadków realizowano na przestrzeni 3 lat co podyktowane było potrzebą poznania zarówno stanu wyjściowego na kilka miesięcy przed usamodzielnieniem, jak i sytuacji po usamodzielnieniu. Badania są szczególnie ważne, ponieważ jak dotychczas nikt nie realizował ich w tej formule.

Podjęte przez Panią mgr Sylwię Alicję Łysakowską badania dotyczące efektywności procesu usamodzielniania młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie umieszczonej w rodzinie zastępczej, mogą stanowić istotny punkt odniesienia do kolejnych badań w nowych, zmieniających się realiach społecznych.

Struktura i strona techniczna pracy

Rozprawa jest obszerna i ogółem liczy sobie 336 stron. Struktura pracy jest prawidłowa i typowa dla prac empirycznych. Proporcje poszczególnych części są właściwe, tj: część teoretyczna ok.133 stron, opis metodyki badań ok.22 stron i analiza wyników badań

ok.101 stron. Ponadto wstęp zawiera 3 stron, a zakończenie 5. Pozostałe 76 stron to bibliografia, spisy tabel i wykresów oraz aneks.

Wywody prowadzone są w sposób przejrzysty. Argumentacja jest spójna, a język na ogół poprawny i przystępny dla czytelnika. Strona techniczna pracy również nie budzi zastrzeżeń, zamieszczone przypisy, tabele i odsyłacze wykonane starannie i czytelnie.

Należy podkreślić, że cały układ treści w recenzowanej rozprawie doktorskiej jest przejrzysty i uporządkowany. Wiedza autorki w zakresie badanej przez nią problematyki wydaje się być pełna, a umiejętności warsztatowe i badawcze są satysfakcjonujące i nie budzą większych zastrzeżeń.

Autorka potrafi przedstawiać wyniki swoich badań na poziomie akademickim oraz posiada umiejętności ich konfrontowania i krytycznej oceny zgodnie z wymogami współczesnego dyskursu naukowego.

Konkluzja

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska stanowi oryginalny, indywidualny dorobek naukowo- badawczy autorki. Zawarta w rozprawie interpretacja badań empirycznych świadczy o dużych umiejętnościach Doktorantki pozwalających na samodzielne rozwiązywanie problemów badawczych. Tym samym stwierdzam, że Doktorantka wykazała się dużą wiedzą merytoryczną i praktycznymi umiejętnościami w zakresie posługiwania się wybranymi metodami, technikami i narzędziami badawczymi.

W aspekcie powyższego należy uznać, że dysertacja w pełni odpowiada wymogom określonym w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z dn. 16.04.2003 r. nr 65, poz. 595 z późn. zm.), co kwalifikuje Panią **Sylwię Alicję Łysakowską**, do dalszego procesu ubiegania się o uzyskanie stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika. Stawiam wniosek o dopuszczenie Panią **Sylwię Alicję Łysakowską**, do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz publicznej obrony.

Krasnystaw 28.11.2022 r.

dr hab.prof.ucz. Mieczysław Dudek

